

PHÂN TÍCH YẾU TỐ CẠNH TRANH CỦA THỂ THAO VÀ GIÁ TRỊ ĐỐI VỚI GIÁO DỤC THỂ CHẤT TRƯỜNG HỌC

Lê Xuân Điệp⁽¹⁾; Nguyễn Mạnh Cường⁽²⁾

Tóm tắt:

Cạnh tranh là bản chất của con người và thể thao, thể thao tạo ra môi trường cạnh tranh lành mạnh cho sự phát triển của con người. Giáo dục thể chất (GDTC) là một bộ phận quan trọng của thể thao. Giá trị giáo dục của GDTC được thể hiện thông qua việc phổ cập các môn thể thao và cung cấp kiến thức làm cơ sở cho việc lựa chọn các môn thể thao phù hợp cho mỗi cá nhân. GDTC trường học cần được đánh giá và hiểu theo hướng tạo ra môi trường phù hợp và lợi ích để thúc đẩy các quyền tự do cạnh tranh thông qua thể thao tiêu chuẩn. Ảnh hưởng của GDTC trường học rất đa dạng, tinh tế, bao hàm nhiều lý thuyết nhân quả liên quan đến việc phát triển phong trào hoạt động thể chất và tăng cường sức khỏe toàn dân. GDTC trường học trong điều kiện mới nên xem xét theo hướng tăng tự do lựa chọn cá nhân nhằm hướng đến việc tăng hứng thú và môi trường tự rèn luyện lâu dài cho các thế hệ học sinh.

Từ khóa: Giáo dục thể chất, bản chất, thể thao, cạnh tranh.

Analysis of the competitive element of sport and its value for school physical education

Summary:

Competition is human nature and sports create a healthy competitive environment for people. Physical Education (PE) is an important part of sports. The educational value of PE is demonstrated through the popularization of sports and the basis for the selection of individual sports. School PE needs to be evaluated and understood in the direction of creating a suitable and beneficial environment to create and promote competitive freedoms through standard sports. The influence of school PE is very subtle, including many causal theories related to the development of physical movement and the enhancement of national health. School PE in the new conditions should be considered in the direction of increasing individual freedom of choice in order to increase interest and long-term self-training environment for generations of students.

Keywords: Physical education, nature, sport, competition.

ĐẶT VẤN ĐỀ

Hiện nay, các quan điểm nghiên cứu GDTC trường học vẫn chưa có sự thống nhất về mặt lý luận [1]. Căn cứ vào các lý thuyết về mục tiêu, GDTC sẽ loại bỏ một số môn thể thao mang tính cạnh tranh cao vì không đảm bảo tính an toàn và sự phù hợp đối với học sinh các trường phổ thông [2]. Cũng có quan điểm cho rằng, thể thao cạnh tranh có thể được đưa vào GDTC trường học, song cần được hướng đến mục tiêu theo đuổi các lợi ích lâu dài từ việc tích cực và rèn luyện thể thao suốt đời của học sinh. Quan điểm GDTC trường học hướng đến việc nâng cao kiến thức, kỹ năng thể thao và vệ sinh sức khỏe, an toàn tập luyện.

Xuất phát điểm và mục tiêu của GDTC trường học, giá trị nền tảng vẫn phải là nâng cao thể lực cho học sinh. Tuy nhiên, GDTC trường học vẫn phải lựa chọn giữa việc sử dụng các môn thể thao hiện đại (ví dụ: thể thao giải trí,

điện tử, mạo hiểm,...) và thể thao truyền thống, đồng thời xem xét đến tính cạnh tranh của các môn thể thao đó. Việc quá chú trọng phát triển thể thao thành tích cao ở trường học có thể sẽ bỏ qua lợi ích, hứng thú tham gia thể thao của hầu hết học sinh. Đồng thời, việc mở rộng tính cạnh tranh của thể thao trên nhóm đối tượng phổ thông, cũng như cạnh tranh thứ bậc trong thi đấu không thuộc về các môn thể thao học đường [3].

Mục đích của bài báo này là thông qua đánh giá các tài liệu có liên quan, tiến hành tìm hiểu các giá trị bản chất của GDTC trường học, trên cơ sở xem xét các mối quan hệ giữa GDTC trường học với thể thao và GDTC trường học với hoạt động giáo dục tổng thể.

PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Nghiên cứu được tiến hành dưới dạng nghiên cứu tổng hợp và phân tích cơ sở lý luận, thông qua đó hình thành các luận điểm, lý luận liên quan đến vấn đề quan tâm. Các tài liệu nghiên

⁽¹⁾TS, Trường ĐHSP Hà Nội 2

⁽²⁾TS, Trường DHTDTT Đà Nẵng

cứ được tổng hợp từ các nguồn tài liệu có uy tín cao trên thế giới.

KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ BÀN LUẬN

1. Bản chất của thể thao

Bản chất của Thể thao luôn là yếu tố lý thuyết gây tranh luận và chưa thống nhất. Một số chuyên gia cho rằng, để có thể hiểu rõ bản chất của Thể thao cần xem xét theo các phương pháp tư duy nhận thức liên quan đến lợi ích và bản chất của hoạt động Thể thao [4].

Theo các quan điểm cũ, bản chất của Thể thao được xác định thông qua các yếu tố lý thuyết về: 1) Hoạt động xã hội; 2) Bản chất sinh lý học của con người; 3) Hành vi trò chơi; 4) Yếu tố thể chất; 5) Hoạt động thể chất (HĐTC) không cạnh tranh. Sự khác biệt giữa các yếu tố lý thuyết về hoạt động xã hội và HĐTC không cạnh tranh trong việc hiểu rõ Thể thao là một dạng hoạt động xã hội hay HĐTC. Rõ ràng, nếu lựa chọn các khái niệm gần đây về Thể thao thì HĐTC là phù hợp. Bản chất sinh lý học của con người được khám phá từ góc độ tiến hóa sinh học. Tuy nhiên, khi xem xét theo yếu tố này thì các loại động vật cũng tương tự con người nhưng những hành vi của chúng lại được xếp vào nhóm các hành vi vô thức. Khởi nguồn thể thao được bắt nguồn từ nhu cầu tự bảo vệ bản thân trước mọi yếu tố môi trường mà con người tồn tại trong đó hoặc mong muốn hướng tới. Như vậy, thể thao là các hành vi có chủ ý của con người trong cuộc sống, là những hoạt động do con người, vì con người, đồng thời thể thao không thể tách rời khỏi những thuộc tính tự nhiên và xã hội của con người [4].

Khi xem xét tới bản chất của thể thao, chúng ta cần phải chú ý đến bản thân thể thao, không nên tập trung quá nhiều vào mối liên hệ bên ngoài giữa thể thao và những thứ xung quanh. Vì vậy, sẽ phù hợp hơn khi sử dụng HĐTC làm khái niệm chung về thể thao. Bản thân hoạt động là một tổng thể phong phú, có nhiều quy luật, nhiều mối quan hệ và hoạt động là một đặc tính của con người. HĐTC có mối quan hệ mật thiết nhất với thể thao của con người và thể thao chỉ có thể đạt được thông qua HĐTC.

2. Lợi ích của thể thao

Thể thao có thể nảy sinh, thay đổi, phát triển và luôn đồng hành cùng con người đều xuất phát từ nhu cầu của chính con người và thể thao có thể đáp

ứng được những nhu cầu đó, cùng với những mối quan hệ phức tạp giữa chúng [4]. Để đánh giá được bản chất của thể thao, cần phải xem xét các mối quan hệ phức tạp đó trên nền lợi ích đem lại cho con người và xã hội sử dụng nó, đó là:

- Cạnh tranh là bản chất của con người và thể thao tạo ra môi trường cạnh tranh lành mạnh cho con người: Cạnh tranh là bản chất của con người nhằm đáp ứng nhu cầu sinh tồn và phát triển của chính mình. Bản chất, phạm vi, mục đích, phương tiện, hình thức và kết quả của sự cạnh tranh trong quan hệ xã hội ở những giai đoạn lịch sử cụ thể có những biểu hiện khác nhau [2]. Con người đã nỗ lực tạo ra những điều kiện để khẳng định và vượt qua chính mình. Để đạt được các nhu cầu đó, sự cạnh tranh được xác định là phương tiện chính để con người có thể vượt qua các giới hạn [1]. Cũng vì các nhu cầu ngày càng cao của bản thân, con người không ngừng cạnh tranh, bắt kịp, cạnh tranh để nâng cao phẩm chất và khả năng thay đổi điều kiện của chủ thể.

- Tác động của thể thao đến yếu tố thể chất và tinh thần con người: Thể thao tồn tại dưới hình thức các HĐTC. Nhu cầu về mặt tinh thần của con người được xác định có liên quan mật thiết đến thể thao ở nhiều góc độ khác nhau, đồng thời cũng đan xen với nhau. Con người luôn tự mình xây dựng các mục tiêu và phấn đấu để phá vỡ các rào cản đạt được mục tiêu đó, hơn nữa, có mục tiêu mới được xác định là động vật cấp cao. Khi thể thao phát triển ở tầm Olympic, các mục tiêu ban đầu của thể thao được hướng về việc phá vỡ các rào cản của sức mạnh thể chất vốn có của con người. Ở thời điểm khởi điểm ban đầu, thể thao hướng đến việc nâng cao chất lượng con người tổng thể để tồn tại. Khi sự phát triển của xã hội lên tầm cao mới, nhu cầu của con người đa dạng hơn, cộng dồn nhu cầu phát triển thể chất, con người có thêm các nhu cầu liên quan đến tinh thần và sự tự do của bản thân [5].

- Vai trò của Thể thao trong giáo dục - hướng đến mục tiêu mở rộng thể thao quần chúng: Về mặt lý thuyết, bản chất của hoạt động sống chứa đựng tất cả những đặc điểm của một loài, đặc điểm phân cấp của nó, hoạt động tự do và có ý thức chính là đặc điểm phân cấp của con người. Con người luôn hướng đến việc thích nghi và biến đổi thế giới một cách chủ động, điều này không chỉ phân biệt loài

Bảng 1. Các hình thức và nội dung thể thao khác nhau

Phân loại	Cạnh tranh phi thể chất	Cạnh tranh thể chất
Tự do phi tinh thần	Các hình thức lớp học GDTC trường học	Các môn thể thao mạnh tính cạnh tranh cao, thể thao chuyên nghiệp, thể thao quân sự, vật, võ tự do,...
Tự do tinh thần	Câu cá, cờ vua, thể thao điện tử	Thể thao ngoài trời, thể dục thường xuyên, thể thao truyền thống, trò chơi thể thao,...

người với các loài động vật khác mà còn chứng tỏ sức mạnh và đánh dấu sự hiện diện của mình. Các đặc điểm của con người bao gồm bản chất con người, tính xã hội và thuộc tính tư duy, và những đặc điểm này cũng là đối tượng và mục tiêu cơ bản của các hoạt động giáo dục và đào tạo [6]. Thể thao phản ánh, phát huy bản chất và sự phát triển sinh học về mục tiêu sống của con người [3].

Ngoài ra, lợi ích của thể thao còn được biểu hiện ở những khía cạnh như: Sự thống nhất giữa cạnh tranh thể chất và tự do tinh thần (bảng 1); Thể thao cạnh tranh vì lợi ích, thành tích làm thay đổi giá trị nhân văn của con người; Thể thao phát huy tính tự chủ, chủ động và sáng tạo của con người.

Theo đuổi, đổi mới và tối ưu liên tục những giới hạn cơ thể là mục tiêu cao nhất của nhận thức cạnh tranh trong con người [7]. Trong các hoạt động thể thao, đối tượng trải qua nó có thể đạt được tự do về thể chất và nhận thức, thậm chí đạt được tự do về tinh thần và tự do lý trí - các trải nghiệm đỉnh cao. Cảm giác này cuối cùng là kinh nghiệm của tự do.

KẾT LUẬN

Thể thao được hình thành tự nhiên và theo nhu cầu của con người. Thể thao là sự theo đuổi không ngừng nghỉ và sự tối ưu liên tục các tiềm năng cơ thể của nhân loại, cùng với các trải nghiệm tư duy tinh tế. Chức năng và tác dụng của thể thao đối với con người rất mạnh mẽ để tăng cường các chức năng sống và vươn lên những cảm giác sống tốt hơn. Đặc biệt trong lĩnh vực GDTC trường học, chức năng của nó phải vững chắc và được khẳng định, tạo điều kiện thuận lợi cho sự trưởng thành và phát triển của học sinh.

Để hiểu được bản chất của GDTC phải tuân theo một quá trình, trong đó GDTC đi từ hình thức đến khái niệm trừu tượng thông qua tư duy trí tuệ, sau đó được quy giản thành khái niệm cụ

thể thông qua tư duy lý tính. GDTC đề cập đến HĐTC nhằm thúc đẩy bản chất chung của cạnh tranh và tự do tinh thần. Cạnh tranh là bản chất của con người. GDTC là sự sáng tạo của con người thông qua cạnh tranh. Hướng tới sự cạnh tranh và tự do nội tâm là sự thỏa mãn nhu cầu thể chất và tinh thần của con người. Giá trị giáo dục của GDTC là phát huy tính chất chung. Để thực hiện tốt công tác GDTC trong trường học cần hiểu đúng giá trị của GDTC, tức là “phát huy” bản chất chung của con người thay vì giáo dục theo định hướng xã hội. Đồng thời, cần lấy lợi ích của học sinh làm nền tảng để không tạo quá nhiều áp lực trong học tập môn GDTC.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. El Ghoch M, Soave F, Calugi S, Dalle Grave R (2013), Eating disorders, physical fitness and sport performance: a systematic review, *Nutrients*. 5(12):5140-60.
2. Landis MJ, Peppard PP, Remington PL (2007), Characteristics of school-sanctioned sports: participation and a Triton in Wisconsin public high schools, *WMJ*. 106(6):312-8.
3. Bailey R (2006), Physical education and sport in schools: a review of benefits and outcomes. *J Sch Health*, 76(8):397-401.
4. Furley P (2019). What Modern Sports Competitions Can Tell Us About Human Nature. *Perspect Psychol Sci*. 14(2):138-155.
5. Gee CJ (2010), How does sport psychology actually improve athletic performance? A framework to facilitate athletes’ and coaches’ understanding. *Behav Modif*. 34(5):386-402.
6. Wang Q, et al (2024), Cultural moderation in sports impact: exploring sports-induced effects on educational progress, cognitive focus, and social development in Chinese higher education. *BMC Psychol*. 12(1):89.